

Muzejní čtvrtletník

Muzeum Českého ráje v Turnově

zdarma

číslo 1/2015, ročník XII.

Masopust na Dlaskově statku se blíží!

Nechte se pozvat na tradiční oslavu Masopustu. Více na s. 4

Rozhovor s...

Poznáte, s kým jsme si povídali? Odpověď najdete na s. 6

Lom plný lávy

Na s. 3 se dočtete zajímavosti o lomu ve Studenci

Co nás čeká a co bylo?

Přehled akcí a výstav i foto-vzpomínky najdete na s. 8

MUDR. JIŘÍ ŠOLC – MINERALOG, SBĚRATEL, FOTOGRAF

Spolu s manželi Šrámkovými připravujeme výstavu věnovanou osobnosti významného Turnováka – MUDr. Jiřího Šolce, která se bude jmenovat *MUDr. Jiří Šolc, mineralog, sběratel, fotograf*. Už v pátek 28. listopadu proběhlo v muzeu setkání přátel a pamětníků, které jsme nazvali *Náš lékař dr. Jiří Šolc*. Smyslem bylo získat další informace o turnovském rodákovi, jehož všestranné aktivity si budeme připomínat v roce 2015 především v souvislosti s 60. výročí založení Chráněné krajinné oblasti Český ráj, o které se významně zasloužil. Setkání zahájila ředitelka muzea Vladimíra Jakoubčová, která přivítala hosty a rodinu Šolcových a zdůraznila význam Jiřího Šolce

pro turnovské muzeum jako předsedy muzejní rady. V rámci akce byla ve stálé muzejní expozici turnovského kamenářství zpřístupněna vitrina s minerá-

ly, které pocházejí ze sbírky Jiřího Šolce. Setkání pokračovalo v přátelském duchu v Kamenářském domě až do pozdních večerních *Pokračování na s. 2*

VYCHÁZÍ NOVÁ KNIHA O TURNOVĚ

V únoru (datum bude teprve stanoveno) budeme křtít další knihu, kterou jsme v muzeu připravili pro milovníky Turnova a jeho historie. Jmenuje se *Z Velkého Turnova* a jejím autorem je muzejní historik David Marek. Požádali jsme ho, aby svou knihu představil.

Výsledky několikaletého výzkumu, věnovaného stavebnímu vývoji města a jeho historii v posledních dvou letech, jsem shrnul do podoby publikace, která vyjde na konci ledna. Její podtitul, Podoba města v č... *Pokračování na s. 2*

SALONNÍ ČTVRTKY ANEB VYSTAVUJEME NA RADNICI

O našem kroužku Výtvarný salon jsme psali v muzejním čtvrtletníku několikrát. Tentokrát si ale můžete práce kurzistů konečně prohlédnout na vlastní oči na výstavě v prostorách Městského úřadu v ulici Antonína Dvořáka. Výstava s názvem *Salonní čtvrtky* byla zahájena 12. prosince a potrvá do konce února. Na výstavě můžete vidět,

jak jsme s našimi kurzisty zvládli náročnou grafickou techniku vícebarevného linorytu, inspirovanou dílem Karla Vika. Název naší prezentace má několik významů. V Kamenářském domě se scházíme každý čtvrtek na Výtvarném Salonu a potištěné barevné čtvrtky jsou výsledkem celé čtvrtky roku našeho snažení.

Pokračování na s. 4

MUDR. JIŘÍ ŠOLC...

Dokončení ze s. 1

hodin a přineslo pro připravovanou výstavu mnoho inspirací. Hlavní část výstavy, která seznámí s hodnotnou mineralogickou sbírkou z pozůstalosti Jiřího Šolce, bude doprovázená výsledky z dalších oblastí jeho činnosti, ke kterým patřila dokumentace lidové kultury v Pojizeří, ochrana přírody a památek lidové architektury, numizmatika a fotografie. Pracovníci muzea prosí pamětníky, aby se svými vzpomínkami na pana doktora přispěli k akci připravované na jeho počest.

Tomáš Řídkošil

MUDr. Jiří Šolc se narodil na samém konci 19. století v Turnově v rodině právníka a pozdějšího starosty města JUDr. Václava Šolce. V listopadu roku 1922 promoval na Lékařské fakultě Karlovy univerzity v oboru všeobecného lékařství a celý život pak pracoval jako praktický (obvodní) lékař. V roce 1926 se oženil s Marií, rozenou Harvanovou, turnovskou dětskou lékařkou, a postupně se jim narodili dva synové. Starší Ivan, který zemřel v roce 2013, byl vynikajícím fyzikem a astronomem a mladší Jiří se vydal v otcových šlépějích a stal se lékařem. Jiří Šolc byl celoživotním oddaným sokolem, cvičil od mládí, byl členem oddílu lyžařského, turistického a fotbalového a v roce 1946 se stal starostou turnovského Sokola a náměstkem starosty Sokolské župy ještědské. Byl také členem mnoha spolků, z nichž jmenujme např. Zpěvácký spolek Dvořák, Klub fotografů-amatérů pro Turnov a okolí, Klub československých turistů, Muzejní spolek, Turnovské dílo a další. Byl nadšeným sběratelem minerálů a obdivovatelem historických a přírodních památek regionu, jimž zasvětil další část svého života. Zůstal po něm mj. rozsáhlý fotoarchiv a velká sbírka minerálů.

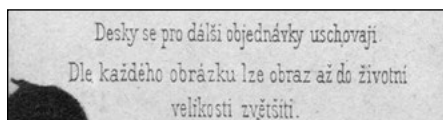
Alžběta Kulíšková

VYDÁVÁME NOVOU KNIHU – Z VELKÉHO TURNOVA

Dokončení ze s. 1

sech „nedávno“ minulých, *napovídá, čemu se věnuje především – podobě města, životě v něm a jeho měnící se potřeby v 19. a 20. století, které se odrážejí v bohaté obrazové dokumentaci, kterou v muzeu právě zpracováváme. Součástí muzejních fondů je totiž sbírka několika tisíc skleněných negativů od turnovských fotografů, kterým dosud nebyla věnována dostatečná pozornost, ale které se nyní mohou, díky nově pořízené technice, snadněji a efektivněji zpracovat. Řada nově objevených obrazových pokladů bude prezentována v právě dokončované knize.*

Jak se taková sbírka do muzea dostala? Kdysi fotoateliéry poskytovaly zákazníkům, stejně jako dnes, hotové fotografie, ovšem s tím rozdílem, že negativy (v tomto případě skleněné desky) si fotografové ponechávali ve svém firemním archivu pro případné další objednávky, tj. výrobu dalších kopií. Tím pádem vznikaly obrovské archivy, z nichž se alespoň část dostala do turnovského muzea a nyní konečně také k evidenci.

Sbírka těchto negativů je tematicky velmi široká, najdeme zde portréty osob (ale i zvířat), skupinové fotografie do rodinných alb, pracovní skupiny (firemní tabla), tabla absolventů turnovských škol, přírodní scenérie, vyobrazení měst a vesnic v okolí, ale i celky ze vzdálenější

ciziny nebo snímky z období 1. světové války zachycující různá bojiště. Nejdůležitější pro vydávanou publikaci ovšem bylo, že se zde nachází významná část negativů zachycujících podobu Turnova v letech 1890–1950. Objevila se řada dosud neznámých nebo méně známých pohledů na město, které stojí za to představit veřejnosti.

Kniha z Velkého Turnova ovšem není jen o fotografiích, ale přináší celou řadu nově zjištěných informací z historie města. Jejím vydání předcházely rozsáhlé (a stále nekončící) výzkum v archivních pramenech, kterému se kolega David již dlouho věnuje. Zveme vás tedy na procházku Turnovem, která začíná před staletími na náměstí, ale končí v okrajových částech města v dobách nedávno minulých.

Fotografie na úvodní straně patří k těm nově objeveným – je na ní zachyceno hasičské cvičení turnovského sboru na náměstí za velké účasti občanů města ve 20. letech 20. století.

K přečtení knihy se můžete navnadit i článkem na s. 5.

Alžběta Kulíšková

KRAJKÁŘKA JANA KAPLANOVÁ

V prvním čísle Muzejního čtvrtletníku 2014 jsme vám v krátkosti představili Josefa Mrňáka, nominovaného na ocenění *Mistr tradiční rukodělné výroby Libereckého kraje*.

Další osobností

navrženou na udělení tohoto titulu je krajkářka Jana Kaplanová z Liberce. Netypická cesta paní Kaplanové, původní profesí baletní tanečnice, k tak tradiční technice, jakou je paličkovaná krajka, vedla přes dceru Dagmar, která si tuto činnost osvojila na Střední umělecko-řemeslné škole Školského ústavu umělecké výroby v Praze. Od té doby uplynulo již 25 let a Jana Kaplanová záhy přešla od prvních prací v podobě krajkových límců k paličkování divadelních podobizen, neboť divadlo provází paní Janu

i její maminku, divadelní krejčovou a kostýmní výtvarnici Annu Makovcovou, po celý život. Na kontě svých prací má již více než pět desítek velkoformátových paličkových obrazů s postavami Carmen, Othella, Jeníka a Mařenky z Prodané nevěsty, Rusalky, Ofélie i bezejmenných tanečnic. Přestože druhou významnou studnicí inspirace je krajkářce příroda, právě volbou námětů ze světa divadla je její tvorba naprosto jedinečná. To je, společně s mimořádnou virtuozitou jejích krajkových obrazů, také důvodem úspěchů její tvorby – výstavy jejích prací už od roku 1996 obletěly desítky divadel po celé České republice a zájem o ně nepolevuje. Tradiční techniku paličkové krajky ve spojení se svým umem prezentuje Jana Kaplanová každoročně také na řadě řemeslných jarmarků a při veřejných besedách. Od roku 2011 nese její tvorba značku *Regionální produkt Jizerské hory*, v loňském roce bylo tímtož certifikátem oceněno také její oživení historické, předtalské techniky krosienkování.

Lenka Laurynová

PRACOVNÍŠTĚ PRO LIDOVOU KULTURU

Činnost muzea v rámci pověřeného regionálního pracoviště pro naplňování *Koncepce účinnější péče o tradiční lidovou kulturu* byla v roce 2014 opět velmi pestrá. Vedle pravidelných činností, kterými je prezentace hmotných artefaktů z oborů tradiční lidové kultury (nová stálá expozice *Z jednoho kmene*, odborný garant PhDr. V. Jakoubčová), předvádění projevů tradiční lidové kultury, např. technologických postupů, obřadů, obyčejů, zvyků, zpěvu, hudby a tance (*Staročeské řemeslnické trhy*, *Masopust*, *Velikonoce*, *Svatojánská pouť a Posvícení na Dlaskově statku*, *Dny lidové architektury Libereckého kraje* atd.), se pracoviště snažilo rozvinout prostřednictvím grantového řízení systém pobídek a podpor pro výstavní projekty a výzkumy za podmínky vysoké odborné kvality prezentace. Zvláštní pozornost byla věnována rozvoji prezentace tradiční lidové kultury na Dlas-

kově statku v Dolánkách, které svými expozicemi a doprovodnými programy působí specificky na širokou veřejnost, zejména školní mládež a rodiny s dětmi.

Činnost pracoviště byla podpořena i granty ministerstva kultury, které jsou určeny na pokračování odborného vyhodnocení Scheybalovy sbírky (odborný garant Mgr. A. Kulišková), dokumentaci lidové plastiky v Pojizeří (odborný garant PhDr. M. Cogan), prezentaci mistrů rukodělné výroby a nositelů tradice lidového řemesla (odborný garant PhDr. V. Jakoubčová) a na výzkum relikvií lidového kroje na Turnovsku. Výstupem tohoto projektu byla prezentace výsledků výzkumu formou výstavy *Ušité z vlny, lnu a hedvábí* a stejnojmenná brožura (odborný garant PhDr. V. Jakoubčová). V rámci výzkumných projektů MČR Turnov byly postupně vytvářeny podklady pro informační databáze. Průběžně byla archi-

vována data v digitální podobě z výzkumů. Postupně byla v rámci možností organizace prováděna digitalizace archivních materiálů a sbírek v muzeu uložených.

Mimo tyto velké projekty zajistilo pracoviště zpracování nominací na Krajský seznam mistrů rukodělné výroby Libereckého kraje (Marie Růtová – výroba tradičního perníku, Jana Sojková – podmalba na skle), na seznam nemateriálních statků libereckého kraje (Loutkářství Libereckého kraje, Technologie výroby skleněných vánočních ozdob). Dvě nominace byly zpracovány na Národní seznam nemateriálních statků (Loutkářství Libereckého kraje a Technologie výroby skleněných vánočních ozdob). Nominace budou předloženy ke schválení Výboru pro kulturu KÚ v Liberci a Národní radě pro tradiční lidovou kulturu MKČR na počátku roku 2015.

Vladimíra Jakoubčová

KONFERENCE NA KOLECH DO SVĚTA!

Po obvyklé roční pauze přichází Pekařova společnost Českého ráje s další, v pořadí již 18. vědeckou konferencí. Inspirací pro letošní setkání historiků, badatelů a dalších zájemců se stalo 150. výročí narození technika, podnikatele a průmyslníka Václava Laurina (27. 9. 1865 v Kamení u Pěnčína – 4. 12. 1930 v Mladé Boleslavi), který své podnikání, spojené s nastupujícím fenoménem doby – s jízdním kolem, započal právě u nás v Turnově. S novým společníkem, Václavem Klementem, pak přesunul výrobu kol a později i motocyklů (možná i pro nedůvěru a liknavost tehdejší turnovské městské rady) do Mladé Boleslavi. Od vzniku boleslavské firmy Laurin & Klement uplyne letos 120 let a 90 let od jejího spojení s firmou Škoda. Konferenci tak bude ve dnech 17. a 18. dubna 2015 hostit po právu město Mladá Boleslav a účastníci se sejdou v reprezentativních prostorách Škoda muzea.

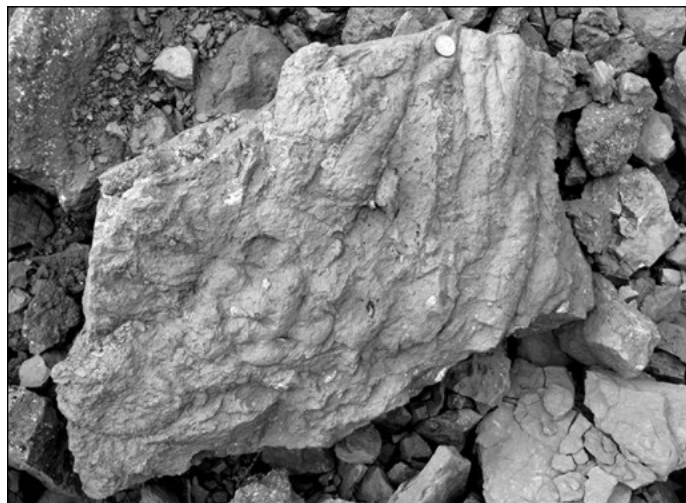
Na kolech do světa (po silnicích nejen Českého ráje) – tak zní celý název konference, která se ve svém pracovním programu zaměří na dějiny komunikací, cestování, cyklistiky, automobilového průmyslu, silniční dopravy, motorismu a motoristického sportu. Jsou to zároveň i hlavní konferenční okruhy, v nichž převažují témata regionální.

Hlavními pořadateli konference jsou vedle Pekařovy společnosti Českého ráje i Škoda muzeum Mladá Boleslav, Národní technické muzeum Praha a Muzeum Mladoboleslavska. Podílejí se i archivy (Semily, Mladá Boleslav) a Severočeské muzeum v Liberci.

K účasti zveme všechny zájemce – historiky, učitele, studenty i vlastivědné pracovníky a další nadšence. Přihlášku, podrobné informace k bohatému pracovnímu i doprovodnému programu konference najdete na webových stránkách Pekařovy společnosti www.pekar.turnov.cz.

Jitka Petrušková

LOM VE STUDENCI – OKNO DO NITRA ZEMĚ

V roce 2014 pokračoval sběr materiálu z lomu ve Studenci, který z hlediska geologie představuje unikátní okno do nitra Země. V rozsáhlém kamenolomu, který se rozkládá 200 m východně od centra Studence, byly jedinečným způsobem zachovány různé aktivity prvohorní sopky. Na začátku sopečné aktivity probíhala erupce havajského typu, při které žhavá láva stříkala do výšky několika metrů a vytvářela lávové fontány. Útržky žhavé lávy měly i po

letu dostatečnou teplotu, a proto nestačily ve vzduchu ztuhnout. Kusy plastické lávy se při dopadu na zem spékaly a postupně vytvořily kužel sopky. Spečený kužel havajského typu a láva, která z něho vytekla, zahradily údolí, kterým v permské krajině protékala říčka. Další láva tak proudila do jezera. Prudké ochlazení vodou způsobilo, že tavenina byla podchlazena až do podoby skla. Přitom došlo k vytvoření tzv. polštářových láv. Další magma bylo

proplyněné, a tak vznikaly lávy s malými dutinkami s tzv. mandlovcovitou stavbou, které bývají vyplněny různými odrůdami křemene. Chování lávy závisí na její viskozitě, která určuje rychlost jejího pohybu. Ty lávy, které tečou dobře, lze přirovnat k řídkému těstu nebo k medu. Taková láva vytváří hladký povrch s nařaseným škrálopem, který připomíná provazy. Proto se jí říká provazová (na fotografii). Geologové pro ni používají termín z havajštiny pahoe-hoe, který vyjadřuje, že po tomto typu lávy se dá pohodlně kráčet bosýma nohama. I tento typ lávy byl nalezen ve Studenci. V blízkosti polštářových láv byla v severní části lomu odkryta vodorovně uložená poloha složená z úlomků sopečného materiálu o mocnosti až 4 m. O tom, že se jedná o horniny vulkanického původu, svědčí i množství sopečných bomb, které dosahují velikosti až 30 cm. Jsou pozůstatkem tzv. strombolské erupce (podle sopky na Liparských ostrovech).

Tomáš Řídkošil

SALONNÍ ČTVRTKY...

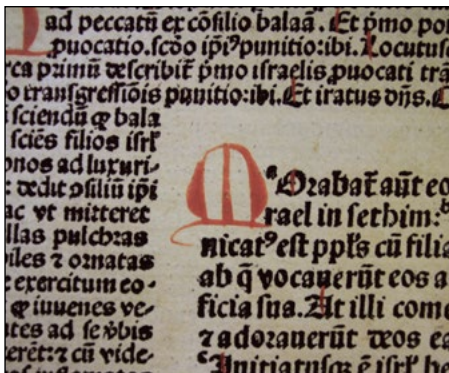

Pokud se vám bude výstava líbit a vypukne ve vás touha být jednou také jejím účastníkem, můžete se přidat do našeho salonu. Salon je určen pro každého, dospělé i děti, výtvarně zdatné i ty, kteří si myslí, že nic vytvořit neumí. Přijďte 3. února v 16 hodin na informační schůzku do Kamenářského domu. Další ročník výtvarného salonu zahájíme už 5. února.

Jana Válková Střílková

RETROKATALOGIZACE STARÝCH TISKŮ

V loňském roce jsme zahájili projekt se složitým názvem *Retrokonverze a retrokatalogizace sbírky starých tisků turnovského muzea*. Naše sbírka starých tisků (tj. knih vytištěných mezi lety 1450–1850) v současnosti obsahuje kolem 8500 svazků. V průběhu doby byla sbírka částečně zkatalogizována, ale nikdy nekompletně a nikdy ne podle mezinárodně platných katalogizačních pravidel tak, aby se mohla stát součástí souborných on-line katalogů historických sbírek (a tudíž ji mohli využívat odborníci na celém světě). Katalogizace historických knih má svá velmi úzká specifika. Pravidla, podle kterých se postupuje,

je, se rozvíjela později, než ta pro běžné knihy. Příchod počítačové evidence a propojování záznamů s celým světem situaci opět posunuly o kus dále, a tak se stalo, že i když je většina sbírek v muzeu uložena téměř sto let, její evidence výrazně nedostačovala dnešním požadavkům. Katalogizace starých tisků je časově velmi náročná, a proto se nám nedařilo zajistit ji vlastními silami. (Pro představu uvedme, že norma katalogizátora v projektu byla zpracování 2,5 knihy za hodinu.) Byli jsme velmi rádi, že se nám podařilo vytvořit projekt, který uspěl v žádosti na ministerstvu kultury o finanční dotaci na pracovní sílu a který nám konečně umožnil pustit se do katalogizace plnou silou. Během necelého roku jsme zpracovali přes 2700 titulů a dočkali jsme se odměny, o kterou bychom se s vámi rádi podělili. Ale až v příštím čísle...

Alžběta Kulíšková

POHODOVÁ NEDĚLE

První listopadovou nedělí se v Kamenářském domě konala další *Pohodová snídaně* spojená tentokrát se smaltovanou dílnou Marty Švajdové.

Pohodové snídaně, které organizují lidé z okolí turnovské komunitní zahrady Zázemí, probíhaly v muzeu od července letošního roku každou první nedělí v měsíci. Její účastníci se nejprve scházeli v atriu muzea, zalitým ranními slunečními paprsky, ale s klesajícími podzimními teplotami se přesunuli do příjemně vytopeného Kamenářského domu. Každý nachystal něco k snědku z produktů zdejšího regionu a společně se navzájem hostili. Pohodové snídaně jsou přístupné každému, komu nejsou cizí kvalitní potraviny a kdo se rád dělí s ostatními. Ačkoli Pohodové snídaně nepořádá muzeum, jsme rádi, že můžeme nabídnout prostor k příjemným setkáním.

Na začátku listopadu se Pohodová snídaně s muzeem spojila ještě o něco více. Její součástí se stala smaltovaná dílna zlatnice Marty Švajdové, která se pro velký úspěch z letošních prázdnin zopakovala. Pohodově najezení návštěvníci se aktivně zapojili do tvorby šperku a naučili se zajímavé šperkařské technice.

Ludmila Pleštilová

MASOPUST NA DLASKOVĚ STATKU

Program, prostřednictvím kterého vám představujeme tradiční obyčej a zvykosloví, přinese během roku 2015 další řadu pořadů na Dlaskově statku. I letos pro vás chystáme oslavy Masopustu, Velikonoc a Posvícení.

Prvním pořadem bude již tradiční oslava Masopustu, která proběhne 7. února 2015 odpoledne. Po úspěšném loňském ročníku, kdy se do akce aktivně zapojili osadníci Bukoviny, se pokusíme v této spolupráci pokračovat. Za účasti folklórního souboru Horačky z Českého

Dubu se po úvodním tanci vydá průvod masek za doprovodu hudby na obchůzku Bukovinou. Pro návštěvníky, kteří se průvodu nezúčastní, bude připraveno tradiční masopustní občerstvení a doprovodný program v areálu Dlaskova statku a rukodělná dílna. Po návratu průvodu zhlédnou návštěvníci Masopustní hru zakončenou obřadem Pochovávaní basy.

Program bude zahájen ve 12.00 a potrvá přibližně do 17.00 hodin. Těšíme se na vaši návštěvu!

Vladimíra Jakoubčová

CO SE SKRÝVÁ V ZÁKLADNÍM KAMENI TURNOVSKÉ SOKOLOVNY?

25. října roku 1896 byl slavnostně položen základní kámen k budově turnovského Sokola. Již v roce 1884 byl založen stavební odbor turnovské organizace, který si za svůj hlavní cíl vytkl právě stavbu svého „národního domu“. Napilno měl především v posledním roce před zahájením stavby, kdy zasedal celkem pětadvacetkrát, a zodpovědný přístup nám ukazuje již to, že si s předstihem vyžádal a dále posoudil plány jednotlivých již stojících, nebo právě stavěných sokolských budov v zemi. Po jejich prostudování stanovil podmínky zamýšlené budovy a na jejich základě byla vypsána architektonická soutěž. Odměna za vítězný návrh byla stanovena ve výši 150 zlatých, druhý umístěný měl obdržet 100 zlatých. Na posouzení došlých návrhů se podílel spolek architektů a inženýrů v Praze tím, že delegoval své tři členy, kteří se zástupci stavebního odboru Sokola (Kotátko a Resl) rozhodovali o došlých studiích. Do stanoveného termínu (31. března 1896) došlo osm návrhů. Dva dny na to zasedala v Praze porota k jejich posouzení. První cenu získal a pro stavbu byl vybrán návrh stavitele z Vídně Jana Bureše, druhou cenu získal Rudolf Dvorčík z Vyškova na Moravě.

Zpracováním projektu byl pověřen pražský architekt Alois Jan Čenský, který vyčíslil celkové stavební náklady sumou 47.000 zlatých. S takovou výší ovšem místní Sokolové nepočítali. V tomto okamžiku se do celé záležitosti vložil sokolský důvěrník pan stavitel Antonín Bernat a přepracoval a především zredukoval rozpočet architekta Čenského, aniž by změnil rozměry budovy. Rozpočet snížil na 38.000 zlatých a to, jak by řekl v divadle Jára Cimrmana,

se již dalo vydržet. Z dochovaných zpráv nejsme schopni říci, kde pan stavitel Bernat ušetřil, ale zdá se, že praxe dnešních stavitelů se vlastně až tak moc nezměnila. Přesto ani nižší částku místní Sokolové neměli k dispozici, a tak byla o půjčku požádána zdejší spořitelna. K získání dalších finančních prostředků byla oslovena také široká veřejnost. Někteří jednotlivci darovali do stavebního fondu poměrně vysoké sumy, jiní zase třeba stavební materiál. Když bylo zajištěno vše potřebné – na obecním pozemku vykopána studna (v místě stavby byl proveden pouze neúspěšný vrt) a vytvořena řádná zásoba stavebních hmot (lomový kámen a říční písek), bylo vypsáno výběrové řízení na stavitele sokolovny. Z něho vyšel vítězně turnovský Karel Knop – získal zakázku na nádenické, zednické a tesařské práce ve výši 27.000 zlatých s tím, že stavba má být 31. července 1897 hotova a odevzdána. Ani zde jsme se po sto letech mnoho neposunuli: stavba byla otevřena až o rok později při příležitosti župního sletu na konci května roku 1898. Zbytek plánovaného rozpočtu je třeba hledat mezi dalšími řemeslníky (sklenáři, truhláři, kováři apod.).

Aby informace byla úplná, můžeme dodat, že o výzdobu hlavních místností se postaral malíř Jan Proušek (mj. strop tělocvičny) a sochy Tyrše a Fügnera, nacházející se v průčelí budovy, byly odhaleny až při desátém výročí užívání tělocvičny.

25. října 1896 byl tedy položen základní kámen a neznámý fotograf pořídil záběr, který vám předkládáme. Slavnostní řeč tehdy přednesl starosta Sokola bratr Matyáš Kotátko, který zdůraznil, že základním kamenem k sokolovně se současně pokládá základní kámen k akademii na vychovávání charakterů, kteří by byli vzorem pro všechny ostatní. Že sokolovna bude místem, kde by se každý řádný člen měl učit lásce k vlasti, bratrství, odvaze a síle, naučit se rozhodnosti a získat sebevědomí. Poté přečetl opis pamětního listu, který byl vložen s ostatními předměty do základního kamene, a stavitel Karel Knop ji zaklopil deskou, kterou bratr Kotátko třikrát poklepal kladivem. Totéž po něm provedla opravdu velmi dlouhá řada hodnostářů, církevních představitelů, představitelů města a státních úřadů a v neposlední řadě představitelé všech turnovských spolků.

A co vlastně dalšího bylo vloženo se zakládající listinou do schránky a uloženo v základním kameni naší sokolovny? Na dno byly vloženy životopisy zakladatelů Sokola Fügnera a Tyrše spolu s dějinami turnovské sokolské jednoty. Z periodik té doby zde našly své místo Grégrovy *Národní listy*, slavnostní číslo *Světlozoru* z roku 1887 a časopis *Sokol* z III. všesokolského sletu z roku 1895. Ve schránce nechybí ani pamětní mince, půda a suché lipové listy z (Husovy) Kostnice a různé krátké dějepisné texty, včetně Žižkovy písně *Ktož jsú boží bojovníci*. Dále pamětní medaile národních slavností z Poděbrad a z Prahy, medaile ze sokolských sletů, z národopisné výstavy aj. Pak byl do schránky vložen větší bronzový medailon upomínající na K. Havlíčka Borovského se stuhami a nápisem „Naše barva červená a bílá, dobrý základ poctivost a síla“ a tehdy velmi oblíbená kniha *Písně otroka* od Svatopluka Čecha s podpisem autora (během pouhých osmi měsíců roku 1895 byla vydána třiačtyřicetkrát). Z místních záležitostí byly do základního kamene vloženy otisky dvou městských pečeti z let 1606 a 1634, fotografie města, podobenka pátera Antonína Marka a stanovy turnovské jednoty.

Slavnostní otevření nové sokolovny proběhlo 28. a 29. května 1898. Dle dochovaných zpráv věnovalo turnovské sokolstvo první večer především sobě a po slavnostních proslovech přišlo na řadu veřejné cvičení členů a dorostu.

Co se současně podoby sokolovny týká, je jen chvályhodné, že byla nedávno citlivě opravena a její vzhled se za téměř sto dvacet let v podstatě nezměnil.

David Marek

MARTA ŠVAJDOVÁ
autorský šperk a zakázková výroba

tel. 604 653 668
www.fler.cz/m-r-t
martasvajdova@atlas.cz
Muzeum Českého ráje v Turnově

Aleš Bartoš

tel. 603 315 295
www.abzlatnictvi.cz
zakázková výroba šperků
Muzeum Českého ráje Turnov

ROZHOVOR S... MIROSLAVEM COGANEM

Pokud sledujete práci a výsledky našeho muzea, nemohla vám uniknout postava Miroslava Cogana, který již několik desetiletí pracuje jako muzejní historik umění a jeho specializací je, vedle regionálního výtvarného umění, také šperkařství. Je autorem desítek, snad i stovek výstav, několika knih a katalogů a dvou současných stálých expozic – Kamenářství v 1. patře a Klenotnice v podzemí muzea. Zkrátka, bylo o čem si povídat.

Miroslav Cogan studoval nejprve železnobrodskou sklářskou školu, poté krátce pracoval v železnobrodském muzeu a ve Vlastivědném ústavu v Bruntále, než zahájil studium na Filozofické fakultě brněnské univerzity, oboru Dějiny umění a etnografie.

Kromě dějin umění jsi vystudoval i etnografii – pomáhá Ti její znalost v práci?

Pomáhá. Například při právě probíhajícím výzkumu drobných sakrálních památek, konkrétně exteriérové plastiky 18. a 19. století, kdy se často pohybuji mezi slohovým uměním, sochařinou Jelínků, Hájků či Chládků a díly lidových řezbářů a kameníků, jako byli Martinčové, Prokopové, Zemanové a další. Často si vzpomenu na tezi našeho profesora Jeřábka, že lidové umění není horší než to tzv. vysoké, jen je prostě jiné. Je to tak, lidová tvorba vychází (či vycházela) z jiných potřeb a směřuje k jiným cílům.

Studoval jsi na železnobrodské sklářské škole, celý život se věnuješ umění – nelákalo tě někdy připojit se k tvůrcům? Tvořit?

Lákalo, ale včas jsem si uvědomil, že jsem nedostal naděleno to

nezbytné – dobře fungující spojení hlava-ruka, díky kterému umělec dokáže imaginaci zhmotnit a převést do viditelné podoby. Mně se to někde po cestě ztratí a to, co ruka vyprodukuje, je od původní představy, nebo spíše pocitu hodně daleko. Podstatně líp se mi snad daří práce se slovem, textem. Výtvarné umění ale potřebuji konzumovat denně, stejně jako jsem rád ve společnosti výtvarníků a kreativních lidí vůbec. Ten každodenní styk s výtvarnem byl přeci jen hodně důležitý pro tříbení názorů, představ a očekávání od uměleckého díla. Jedním z nich je lidská osobní upřímnost, kterou vnímám jako základní část výtvarného sdělení a která mi umožňuje užít si například obrazy od Velázqueze, za kterými se právě chystám do Vídně, a zároveň se „neofrňovat“ nad dílem naivního kameníka Josefa Zemana z Tatobit.

Mohl bys čtenářům představit sbírku, které máš na starosti?

Jsmo relativně malé muzeum, takže ani já ani ostatní kolegové nemohou být úzce specializovaní na jeden obor a z něj ještě na jedno období nebo úzký okruh autorů. S lehkou nadsázkou tvrdím, že jsem něco jako „obvodák“, praktický okresní historik umění, který se v muzeu stará o sbírku regionálního výtvarného umění od 16. po 21. století, sbírku glyptiky a šperků. V začátcích své kariéry jsem ale zpracovával jako památkář sbírky na Hrubém Rohozci a za pochodu jsem se musel naučit hodně o skle, keramice, grafických technikách

a podobně. Dodnes se mi to velmi hodí.

Jedním z témat, se kterým jsi nejvíce spojen, je moderní šperk. Už 30 let pořádáš mezinárodní šperkařská sympozia, díky kterým se naše muzeum může pyšnit rozsáhlou sbírkou moderního šperku.

Ten „okresní“ historik umění byla opravdu nadsázka, protože některé aktivity, v nichž muzeum figuruje, nebo je my, odborní pracovníci, přímo iniciujeme, mají celostátní nebo i mezinárodní dosah. Šperkařské sympozium je jednou z nich. Sympozium samotné a sbírka více než šesti set prací téměř dvou stovek šperkařů z celého světa je unikátní a mezinárodně respektovaná, jak dokládá řada pozvání, abych spolupřipřel podobné akce v zahraničí, a mnoho zahraničních výstav a přednášek, které jsem absolvoval, včetně Spojených Států a naposledy loni v květnu španělské Valencie. Projevuje se to i v tom, že šperkařské autority do Turnova rády přijíždějí. Mezi dvanácti účastníky posledního sympozia loni v červnu byli tři vysokoškolské profesory – z Rakouska, USA a Slovenska, jeden docent a řada mezinárodně renomovaných autorů. To je asi, jako bych do Turnova přivezl fotbalový tým Bayernu Mnichov. O to víc mě mrzí, že turnovští šperkaři a studenti málo využívají výjimečných příležitostí se s těmito osobnostmi setkat a pohovořit, nebo vedle nich i pracovat. Učitelům šperkářny jsem totiž v minulosti opakovaně nabízel možnost se sympozia účastnit, ale

zatím bez valného úspěchu. Letos mi bylo řečeno, že „škola z takového sympozia nic nemá“.

Jak vidíš budoucnost muzeí a jak by se mělo, podle Tvého názoru, vyvíjet naše muzeum v dalších letech?

Možná to bude znít konzervativně, ale otevřením expozice horolezectví bych považoval profilaci muzea za dokončenou. Začali jsme s ní postupně někdy v polovině osmdesátých let. Tehdy ještě byla turnovskému kamenářství vymezena pouze jedna místnost v rámci historické expozice, expozice mineralogická v přízemí se zase o prostor dělila s archeologií. Přitom drahé kameny a jejich zpracování jsou jedinečnou devizou města a regionu a připadlo nám logické a z pohledu návštěvníka velmi atraktivní položit důraz právě na tyto fenomény. Završením této proměny je Klenotnice s historickými výrobky z turnovské odborné školy. Má bezpochyby evropské parametry a měli bychom ji více propagovat. Jak víš, máme také připraveno libreto nových stálých expozic, ale vzhledem k tomu, že nyní je na řadě horolezectví a s ním spojená přestavba galerie, myslím, že už se k jejich realizaci my, nejstarší muzejníci, nedostaneme.

Děkuji Ti za rozhovor a přeji hodně dalších úspěšných prací.

V příštím čísle vyzpovídáme kolegu Petra Hartmanna z archeologického oddělení, který je pravou rukou Honzy Prostředníka.

Alžběta Kulišková

DRINGS

poradenství * software * hardware

Výpočetní technika – kousek od muzea!

- Počítače, příslušenství, digi-fotoaparáty, audiotechnika to vše můžete zakoupit ve Skálově ulici 6 otevřeno ve všední dny 13.30 – 17.30 hodin
- Objednávat můžete i v pohodlí domova nebo kanceláře využijte e-shop na stránkách www.drings.cz

BARVY
specializovaná prodejna

Nabízíme veškerý sortiment barev k použití v interiérech i exteriérech, autolaky, lazury ad.

Studentská 1727, Turnov • tel./fax: 481 321 180, 602 364 436
www.baryturnov.cz • email: info@baryturnov.cz

ZE SBÍREK MUZEA – KACHLE ZE SKLENAŘIC

V červnu 2014 proběhl ve Skleňařicích u domu čp. 26 záchranný archeologický výzkum. Ve vrstvách nad skalním podložím bylo nalezeno mj. množství keramických nálezů, včetně komorových kachlů a ojediněle i fragmentů skleněných vitráží. Nálezovou situaci jsme interpretovali jako zánikový horizont nejspíše roubené stavby na kamenné podezdívce. Dům byl vybaven jak honosnými kachlovými kamny, tak skleněnými vitrážemi, což vysoce převyšovalo standard „vesnického“ domu. Právě tyto nálezy dovolují uvažovat o tom, že dům vlastnila nějaká významná či movitá osoba. Datování stavby spadá do průběhu první poloviny 16. století s možným přesahem do poloviny druhé.

Velmi zajímavým se jeví soubor komorových kachlů z kamen z interiéru domu. Jde o 490 zlomků a 9 rekonstruovaných tvarů kachlů. Všechny pocházejí z jednoho časového horizontu i z jediného kamnového tělesa. Naprostá většina měla zdobenou čelní vyhrávací stěnu, a to buď figurálními, nebo

vegetabilními motivy. V souboru jsou ale zastoupeny i kachle nádobkové. U čtyř typů kachlů lze nalézt technologické i typologické analogie v souboru kachlů z archeologického výzkumu sklářské hutě v poloze U Čermáků v Rejdicích (okr. Jablonec nad Nisou). Jde o kachle typu Rejdice B3, B4 (rostlinné motivy v kružbě), B5 (vegetabilní motiv „makovice“) a B11 (nálepy plastických čoček). Kachle typu B3 a B11 ze stejné matrice byly mimo jiné nalezeny i na hradě Návarově.

Kachel s figurálním motivem vousatého muže v přilbě s chocholem v kruhovém medailonu nemá dosud přesnou analogii. Velmi podobný, nikoliv však iden-

tický kachel je instalován do soklu renesančních kachlových kamen ze zámku Hrubá Skála, která byla donedávna součástí expozice našeho muzea (nyní jsou uložena v depozitáři). Zdeněk Hazlbauer, autor ikonografického rozboru hruboskalských kamen, označil tuto postavu nejspíše za starozákonního proroka Ezechiela a datuje ji spolu s celým kamnovým tělesem do 2. čtvrtiny 16. století. Interpretace tohoto motivu vychází jak z rytiny G. Pencze *Dvanáct biblických starozákonních hrdinů* z roku 1533, tak i z kachlů nalezených na více místech Evropy. V souboru kachlů z Návarova se našly také kachle s vyobrazením dalších starozákon-

ních hrdinů a proroků. Archeologický výzkum v roce 2014 přinesl nová zjištění, která by mohla pomoci k jasnější interpretaci starších nálezů. Jde zejména o archeologický výzkum Dr. D. Hejdové z Uměleckoprůmyslového muzea v Praze z let 1956 a 1957 v poloze Na Hutništi II, která je vzdálena cca 100 m od místa nynějšího objevu domu z 16. století. Tehdy zde prozkoumala pec, kterou označila za sklářskou. Spíše však jde o pec spojenou s výrobou vápna, čemuž napovídá celá řada indicií včetně lokálních výchozů vápenců přímo ve Skleňařicích. Přestože se zatím v této obci nepodařilo archeologickým výzkumem potvrdit středověkou ani raně novověkou sklářskou produkci, jisté indicie výzkum naznačil: technologický proces výroby skla se bez kvalitního vápence neobejde a velkorysá stavební konstrukce pecí nalezených jak v 30. letech minulého století, tak v letech 1956 a 1957, spolu s luxusní výbavou domu (hutmistra?), nesvědčí pouze o příležitostné výrobě vápna.

Jan Prostředník

STALO SE PŘED STO LETY V TURNOVĚ A OKOLÍ

Před sto lety se v místních novinách neustále odrážely válečné události. Seriál článků s názvem *Válečné obrázky* přibližoval život na frontě, úspěchy a neúspěchy rakouské armády a v dalším seriálu, *Kronika posledních událostí*, bylo velmi podrobně popisováno dění na frontě. V domácím prostředí se zase poukazovalo na nedostatky zboží a na drahotu. Všichni společně doufali, že válka již brzo skončí. * S válkou dokonce souviselo zřízení veřejných záchodků ve městě. Především turisté by je jistě ocenili již dříve, ale s mobilizací jejich potřeba ještě vzrostla. Za pouhých pět měsíců prošlo městem 500.000 vojáků, průměrně 3500 za den, a s nimi často také loučící se rodiny. Do města se tedy dostalo velké množství cizích lidí, kteří pak využívali různá zastrčená zákoutí, ale třeba i chodby méně obydlených domů. * Na počátku roku 1915 se prohloubily potíže s umístěním školních dětí. Budova chlapeckých škol byla obsazena pro vojenské

Pochodová setnina se vrací na ubikace v budově chlapecké školy

účely a vojenská správa požadovala pro léčení raněných vojáků také budovu sirotčince ve Skálově ulici (dnes sídlo Městské policie), kde ale mezitím našli své útočiště žáci chlapecké školy i žákyně té dívčí. Bylo doporučeno využít pro školní děti budovu reálky na náměstí (čp. 5). * V turnovském hotelu Slávie se ubytoval majitel knihtiskárny ve Dvoře Králové pan František Simon, který za nocleh zaplatil

falešnými papírovými dvoukorunami. Později byl dopaden, přiznal se k padělání 150 kusů těchto bankovek, které po turnovském neúspěchu všechny zničil. Byl zatčen a dopraven ke krajskému soudu. * S nadcházejícím jarem se množily diskuze o úpravě blátivé cesty k vlakovému nádraží a zřízení chodníků před domy na účet jejich majitelů. Bylo započato jednání s Modřišicemi (kam Nádražní

ulice patřila) o zřízení provizorních chodníků tam, kde domy zatím nestály. Nejpalcivější otázkou v Nádražním předměstí ovšem zůstávala absence vodovodu. Náklad na studny byl pro jednotlivce poměrně vysoký, a tak byly zatím využívány studny těch, kteří si je už zřídili a byli ochotni je poskytnout také svým sousedům. * S problémy se potýkali také na Skalici, kudy nebylo v deštivém počasí pro veliký nános bahna možné ani projít. Před časem zde sice nechal Okresní výbor navězt drobný štěrk, ten se ale rychle ztratil. * Majitel velkostatku Malá Skála, JUDr. Wilhelm Medinger, věnoval rakouskému spolku Červeného kříže dva vozy, které měly sloužit jako pomocná stanice na frontě. K dopravě nepotřebovaly koleje, což zvyšovalo jejich mobilitu. V prvním voze byla zřízena kuchyň, ve druhém zásobárna. Pomocná stanice byla vybavena zásobami a obvazovým materiálem pro tisíc mužů.

David Marek

VÝSTAVY A AKCE V LEDNU, ÚNORU A BŘEZNU

GALERIE

26. 2. – 26. 4. MUDr. Jiří Šolc, mineralog, sběratel, fotograf (viz s. 1)

7. 5. – 18. 10. Pobití Sasíků pod Hrubou Skálou – Výstava ke 120. výročí Národopisné výstavy

VÝSTAVNÍ SÁL

12. 2. – 15. 3. Výtvarný salon dětí a mládeže Turnov–Jawor 2014. Další ročník mezinárodní spolupráce zaměřené na výtvarné dovednosti dětí. Výstavu připravuje Žlutá ponorka

KAMENÁŘSKÝ DŮM

3. 2. Výtvarný Salon
Informační schůzka pro zájemce (viz s. 4)

AKCE

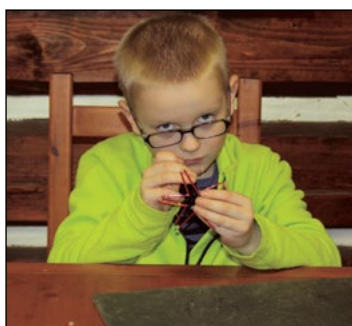
Únor: Představení knihy Z Velkého Turnova (viz s. 1)

DLASKŮV STATEK

7. 2. Masopust na Dlaskově statku (viz s. 4)

4. 4. Velikonoce na Dlaskově statku. Program bude zveřejněn v dostatečném předstihu na plakátech a webu muzea

FOTOOHLÉDNUTÍ ZA MINULÝM ČTVRTLETÍM

Poslední čtvrtletí minulého roku bylo opět pestré, zahájili jsme hned dvě velké výstavy – Karel Vik, grafik a malíř a Ušité z konopí, lnu a hedvábí, které nám připomínají první dvě fotografie. A pak už jsme se vrhli do Vánoc, v Kamenářském domě byly instalovány dřevěné betlémy Vladimíra Kubíka, z nichž jeden, tzv. Jablíčkový, mohli obdivovat všichni zájemci ještě před vstupem dovnitř. A v Kamenáři zůstaneme, už v listopadu se naše kolegyně vrhly do vánočních dílen, ve kterých se během šesti týdnů vystřídaly snad všechny děti z Turnova i okolí. A rok zakončily vánoční trhy, které jsme spoluorganizovali – byli jsme zodpovědní za výběr řemeslníků a organizaci tržiště.

NAVŠTIVTE NÁŠ MUZEJNÍ OBCHOD

- Široká nabídka drahokamů z České republiky i z celého světa
- Šperky z českých granátů, drahokamů, zlata, stříbra i oceli
- Sklo, skleněné šperky, černá bižuterie, repliky historického skla
- Keramika, dekorace, dárkové předměty
- Upomínkové předměty, knihy, pohlednice a mapy
- Pochutiny, čokolády, Kitlův životabudič a další regionální výrobky

Muzejní čtvrtletník vydává Muzeum Českého ráje v Turnově. Povolení MK ČR – E 15658. ISSN: 1801-4054. Odpovědná redaktorka: Mgr. Alžběta Kulišková. Grafická úprava: pch, sazba: AK. Tisk: Tiskárna UNIPRESS, s.r.o. Svobodova 1431, Turnov, tel. 481 319 411. Uzávěrka tohoto čísla byla 15. prosince 2014.

Muzejní čtvrtletník je k dostání zdarma na pokladně muzea a v informačních centrech a muzeích v okolí Turnova.

OTEVÍRACÍ DOBA: MUZEUM a KAMENÁŘSKÝ DŮM: Úterý až neděle: 9.00–16.00 (o víkendu polední pauza 12.00–13.00). **DLASKŮV STATEK:** Otevřeno od 4. dubna úterý až neděle: 9.00–16.00 hodin.

Pro aktuální informace sledujte webové stránky muzea! www.muzeum-turnov.cz

